

Makale Bilgisi

Gönderildiği tarih: 26.03.2020
Kabul edildiği tarih: 09.05.2020
Yayınlanma tarihi: 30.06.2020

Article Info

Date submitted: 26.03.2020
Date accepted: 09.05.2020
Date published: 30.06.2020

EVLİLİK KALİTESİ ÖLÇEĞİ'NİN GELİŞTİRİLMESİ¹

THE DEVELOPMENT OF MARITAL QUALITY SCALE

Betül GÜREL

Dr., Hacettepe Üniversitesi İİBF, Aile ve Tüketici Bilimleri Bölümü,
byil@hacettepe.edu.tr

Zeynep ÇOPUR

Prof. Dr., Hacettepe Üniversitesi İİBF, Aile ve Tüketici Bilimleri Bölümü,
copur@hacettepe.edu.tr

Anahtar sözcükler

Evli bireyler; Çiftler; Evlilik kalitesi; Ölçek geliştirme.
JEL Kod: J12

Keywords

Married couples; Marital quality; Scale development.

Öz

Bu çalışmada, Türkiye'de geliştirilmiş olan Evlilik Kalitesi Ölçeği (EKÖ) tanıtılmıştır. EKÖ'nün geçerlik ve güvenilirlik çalışması, evli çiftlerden elde edilen iki farklı veri seti ($n_1 = 422$; $n_2 = 556$) üzerinde gerçekleştirilmiştir. EKÖ'nün geçerliği üç farklı yöntemle test edilmiştir: Birincisi, EKÖ'nün geçerliği, 422 evli bireye ilişkin veri seti üzerinde Açıklayıcı Faktör Analizi (AFA) ile incelenmiştir. İkincisi, EKÖ'nün geçerliği için 556 evli bireye ilişkin veri seti üzerinde Doğrulayıcı Faktör Analizi (DFA) yapılmıştır. DFA sonuçları, maddelerin beş faktör ile temsil edilebileceğini göstermektedir. Üçüncüsü, EKÖ'nün benzer ölçekler geçerliği, Hilton ve Devall (1997) tarafından geliştirilen ve araştırmacı tarafından Türkçe'ye uyarlanan Aile Ekonomik Güçlük Ölçeği (AEGÖ) ve Pines (1996) tarafından geliştirilen ve Çapri (2008) tarafından Türkçe'ye uyarlanan Eş Tükenmişlik Ölçeği (ETÖ) kullanılarak incelenmiştir. EKÖ'nün Cronbach Alpha katsayısı ise farklı iki ölçümde ($n_1 = 422$; $n_2 = 556$) sırasıyla .97 ve .96 bulunmuştur. Bulgular, EKÖ'nün evli bireylerin evlilik kalitesini ölçmek amacıyla güvenle kullanılabilceğini göstermektedir.

Abstract

This study introduces the Marital Quality Scale (MQS) developed in Turkey. The validity and reliability of the MQS was tested on two datasets obtained from married couples ($n_1=422$; $n_2=556$). The validity of the MQS was tested using three methods: First, Explanatory Factor Analysis (EFA) was used on a dataset of 422 married individuals. Second, Confirmatory Factor Analysis (CFA) was used on a dataset of 556 married individuals. The results of the CFA showed that the items of the scale could be represented by five factors. Third, similar scales validity was tested using the Family Economic Strain Scale (FESS) developed by Hilton and Devall (1997) and translated into Turkish by the researcher, and the Couple Burnout Scale (CBS) developed by Pines (1996) and translated into Turkish by Çapri (2008). In two different analyses ($n_1 = 422$; $n_2 = 556$), MQS's Cronbach Alpha Coefficient is found to be .97 and .96, respectively. The findings of this study show that the MQS is safe to be used to measure the marital quality of married couples.

¹ Bu çalışma, araştırmacının doktora tezinin bir parçası olarak yapılmıştır.

1. Giriş

Evlilik kalitesi, bireylerin evliliklerinin ne kadar iyi olduğuna ilişkin algılarıdır (Glenn, 1990:818). Kulik (2002:459) evlilik kalitesini evli bireylerin o evlilikten duyduğu memnuniyet derecesi ve tükenmişlik yaşamamaları ile psikolojik, fiziksel ve zihinsel iyi oluşları şeklinde açıklamaktadır. Spainer ve Lewis (1980:825) ise “evlilik kalitesi” kavramını, evli bireylerin evlilik ilişkilerinin çeşitli boyutlarına yönelik öznel değerlendirmeleri olarak açıklamaktadır.

Kaliteli bir evlilik, o evliliğin ve ailenin işlevselliğinin önemli bir göstergesi olarak değerlendirilebilir. Örneğin, Glenn'e (1990:818) göre, kaliteli bir evlilik bireyin yaşam süresini uzatmakta, psikolojik ve bedensel sağlığını korumakta, bireylerin mutluluğunu arttırmaktadır. Proulx vd., (2007:576) ise evlilik kalitesi ile kişisel iyi oluş (personel well-being) arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğunu saptamışlardır.

İlgili literatür incelendiğinde, “evlilik kalitesi” ile aynı anlama gelebilen farklı kavramların kullanıldığı gözlenmektedir. Evlilik doyumu, evlilik uyumu, evlilik memnuniyeti, evlilik istikrarı, evlilik başarısı, evlilikte mutluluk, evlilik ilişkisi ve evlilikte fikir birliği gibi kavramların evlilik kalitesi yerine, bazen de birlikte kullanıldığı görülmektedir (Faulkner vd., 2002:69; Fincham, 1998:543; Spainer, 1979:288). Evlilik kalitesinin, uyum, iletişim, doyum ve mutluluk derecesi ile ilgili olduğu düşünülmektedir (Spainer, 1979:288). Ancak bu kavramların nasıl ve ne ile ölçüleceği ya da tanımlarının nasıl yapılacağı konusunda hala bir fikir birliği oluşmamıştır (Glenn, 1998:569; Norton, 1983:141; Spainer ve Lewis, 1980:825; Aktaran: Civan, 2011).

Bazı yazarlara göre evlilik kalitesi, sıklıkla evlilik ilişkisi, evlilik doyumu, evlilik mutluluğu ve evlilik uyumu kavramları ile birlikte anılmakta; ancak tanım olarak evlilik doyumu, evlilik uyumu ve evlilik bütünlüğünü de içeren genel bir kavram olarak açıklanmaktadır (Erbek, ve diğ., 2005:39).

Amato ve Booth (1995:58), evlilik kalitesi yerine “algılanan evlilik kalitesi” kavramını kullanmış ve yaptıkları çalışmada, algılanan evlilik kalitesi kavramını *mutluluk, etkileşim, anlaşmazlık, sorunlar ve evlilikte istikrarsızlık* olmak üzere beş boyuta dayandırmışlardır. Literatürde evlilik kalitesinin çok sayıda ve farklı faktörlerle açıklandığı görülmektedir. Bazı yazarlar, evlilik kalitesinin “tükenmişlik ve evlilikte doyum” olarak iki boyuttan söz ederken, bazı yazarlar da *tatmin/memnuniyet, iletişim, beraberlik, sorunlar, anlaşmazlıklar* olmak üzere evlilik kalitesinin beş boyuttan oluştuğunu ortaya koymaktadırlar (Kulik, 2002:459; Allendorf ve Ghimire, 2012:758). Shah (1995:23), Hindistan'da 50 madde ve 11 faktör yapısına sahip (anlayış, reddetme, tatmin, duygusal yakınlık, çaresizlik, karar verme, hoşnutsuzluk, olası ayrılmalar, kendini ifade etme, güven ve üstlenilen roller) bir Evlilik Kalitesi Ölçeği geliştirmiştir. Fowers ve Olson (1993:176), evlilik kalitesini “mutluluk, evlilik doyumu, evlilik memnuniyeti, kişisel sorunlar, iletişim, çatışma çözme, finansal yönetim, boş zaman aktiviteleri, cinsel ilişkiler, ebeveyn-çocuk ilişkileri, aile ve arkadaşlar, eşitlikçi roller ve dinsel eğilim” olmak üzere 12 boyutta değerlendirmektedir.

Önceki araştırmalar yüksek evlilik kalitesinin, iyi uyum, yeterli iletişim, evlilik ilişkisinde yüksek doyum ve mutluluk derecesi ile ilişkili olduğunu öne sürmekte; çiftlerin aile ile ilgili görev ve sorumlulukları yerine getirmesinin, çocuklarla eşlerin beraber ilgilenmesinin, eşlerin birbirlerine karşılıklı sevgi, saygı vermesinin, boş zamanlarını birlikte geçirmenin, problemlere birlikte göğüs germenin, birbirlerine destekleyici davranmalarının, birlikte aile ekonomisine katkıda bulunmalarının, etkili iletişim içinde olmalarının, evlilikte doyumunu olumlu yönde etkilediğini ve evlilikte kaliteyi artırdığını vurgulamaktadırlar (Spainer, 1979:288; Terry ve Kottman, 1995:254). Kısacası, bu çalışmalar, eşlerin, evlilik yaşamlarında birlikte hareket etmelerinin evlilik kalitesi için önemini vurgulamaktadırlar.

Bazı bilim insanları evlilik kalitesinin önemli belirleyicisi olarak çiftlerin evliliklerine ilişkin hissettikleri doyum ve mutluluğa işaret etmekle birlikte, evlilik kalitesi kapsamında, çiftlerin evliliklerine ilişkin hissettiklerinden ziyade çiftler arasındaki iletişim ve çatışma boyutlarının önemine dikkat çekmektedirler (Fincham ve Bradbury, 1987:797; Glenn, 1998:569; Johnson vd., 1992:582).

Evlilik kalitesini etkileyen çok sayıda faktörden söz edilebilir. Özellikle son yıllarda daha yüksek eğitim düzeyi, kadınların iş yaşamına katılması, evlenme yaşının yükselmesi, aile gelirinin artması, çocuk sayısında azalma gibi pek çok faktörün evlilik kalitesini etkilediği söylenebilir. Bu faktörlerin evlilik kalitesine olumlu veya olumsuz nasıl yansıdığını anlamaya yönelik çalışmalar da devam etmekte ve güncelliğini korumaktadır (Amato vd., 2003:1). Örneğin Bradbury vd., (2000:964)'e göre, hem eşlerin hem de varsa çocukların karakter yapıları, aile bireylerinin yaşadıkları stresin boyutu, ailenin gelir düzeyi, eşlerin birbiri ile uyumu gibi faktörler eşlerin evliliklerinden memnuniyetini ve evlilik kalitelerini doğrudan etkilemektedir. Kulik (2002:459) ise, evlilik kalitesini etkileyen en önemli faktörlerden birinin eşler arası ilişkinin eşitlik düzeyi olduğunu vurgulamaktadır. Eşitliğin ise 3 temel alanda kendisini gösterdiğinden bahsetmektedir: ev içindeki görevler, mali yönetim ve sosyal yaşam. Bu alanlarda aile üyeleri arasında ne denli eşitlikçi ve paylaşımcı bir yaklaşım sergilenirse, evliliğin kalitesinin o denli artacağı ifade edilmektedir.

Amato ve Booth'a (1995:58) göre, algılanan evlilik kalitesini etkileyen temel etken cinsiyet rol tutumlarıdır. Geleneksel olmayan rol ve tutumlar, paylaşılan kadın ve erkek rolleri, eşitlikçi yaklaşım, erkeğin de ev işleri ve çocuk bakımı gibi konularda rol oynaması evlilikten duyulan memnuniyeti dolayısıyla evliliğin kalitesini artırmaktadır. Literatürde zaman zaman evlilikte kaliteyi artıran temel faktörün “mutlu olmak” olduğu, sevgi, nefret, kızgınlık, korku, öfke, gibi duyguların aslında eşler arasında iletişim, paylaşım, anlayışlı olma gibi güç ilişkilerini yönlendirdiği, evlilikten duyulan memnuniyeti/memnuniyetsizliği ve evlilikte dengeyi belirlediği vurgulanmakta; bazen de evlilik kalitesi ekonomik ve sosyal etmenlerle (sevgi, eşlerin statüsü, bilgiye erişim, para, ulaşılabilen mal ve hizmetler) açıklanmaktadır (Tresa ve Adhikari, 2012:222; Retting ve Bubolz, 1983:497).

Yapılan çalışmalar evlilik kalitesi ile psikolojik, sosyo-demografik ve ekonomik faktörler, fiziksel sağlık, psikopatoloji gibi değişkenler arasında anlamlı korelasyonlar olduğunu göstermektedir: Evlilik kalitesi ile evlilik süresi (Kulik, 2002:459); iletişim, beraber zaman geçirme, problem ve anlaşmazlıklar (Allendorf ve Ghimire, 2012:758); depresyon, cinsiyet farklılıkları, psikolojik iyi oluş (Williams, 2003:470); sosyal kaygı (Filsinger ve Wilson, 1983:513); kadının çalışıp çalışmaması (Vannoy ve Philliber, 1992:387); eşler arası kişisel benzerlikler (Russell ve Wells, 1991:407); evlenmeden önce beraber yaşamının etkileri (Brown, 2004:1); eşler arası statü farklılıkları (Gong, 2007:1582); kadının anne olması (Özbeklik, 2006); cinsiyet ideolojileri, evlilik rolleri, anlaşmazlıklar ve evlilikte istikrarsızlık, eşler arası güç dağılımı (Xu and Lai, 2004:318); ailenin hangi yaşam döneminde olduğu (Swensen vd., 1981:841); benzer dini inanışlara sahip olma (Lichter ve Carmalt, 2009:168) gibi faktörler arasında ilişkiler belirlenmiştir. Bunların yanı sıra, konu ile ilgili daha önce yapılan çalışmalar, ekonomik baskı ve zorlanmaların *duygusal stres* ve *evlilikte yaşanan çatışmalar* aracılığı ile evlilikten duyulan memnuniyeti olumsuz yönde etkilediğini ve *cinsiyet, eğitim düzeyi, eş seçimi* ve *evlilik süresinin* evlilik kalitesini anlamlı olarak yordadığını ortaya koymuştur (Kwon vd., 2003:316; Allendorf ve Ghimire, 2012:758). Literatürden görüldüğü gibi, evlilik kalitesinin araştırmalara konu olması pek çok faktör açısından irdelenmiştir.

Türkiye’de de son yıllarda “Evlilik kalitesi” ile dolaylı olarak ilgili yapılan bazı çalışmalardan söz edilebilir. Örneğin, Çağ ve Yıldırım (2013:13) yaptıkları çalışmada cinsiyet, eğitim düzeyi, eş desteği, cinsel yaşamdan memnuniyet gibi bazı değişkenlerin evlilik doyumunu yordamadaki önem ve güçlerini incelemiştir. Yalçın (2014:250), ise kadınların sosyo-demografik özelliklerinin evlilik uyumunu ne ölçüde etkilediğini belirlemek amacıyla bir çalışma yürütmüştür. Kendir ve Demirli (2016:96) evlilik kalitesinin önemli göstergelerinden biri olan “evlilik doyumu” ile “anne-baba tutumu” arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Özmete (2016:361) Türkiye’de evli kadınlar ve erkekler için psikolojik iyi oluş durumlarını ölçebilecek bir aracın uyarlamasını yapmak amacıyla bir çalışma yapmıştır.

Evlilik kalitesinin ölçülmesi amacıyla literatürde farklı ölçme araçlarının geliştirildiği görülmektedir. Örneğin, Peterman vd., (1974:691) tarafından “Relationship Quality Index”; Norton (1983:141) tarafından “Marital Quality Index”; Shah (1995:23) tarafından “Marital Quality Scale” gibi bazı ölçekler geliştirilmiştir. Ancak bu ölçeklerin her birinin evlilik kalitesine ilişkin farklı sayıda ve nitelikte faktörler içerdiği anlaşılmaktadır. Ayrıca, her ölçeğin, geliştirildiği kültürden etkilenmiş olabileceği de akla gelmektedir. Öte yandan Türkiye’de, Özbeklik (2006), yaptığı çalışmada evlilik kalitesini ölçmek için *Eşlerarası Uyum Ölçeği*’ni; Civan (2011) evlilik kalitesini ölçmek amacıyla “Yenilenmiş Çift Uyum Ölçeği”ni; Kapucı (2014) ise yapmış olduğu çalışmada, evli çiftlerin evlilik kalitesini ölçmek için “Çiftler Uyum Ölçeği”ni kullanmışlardır. Ancak uyum, eşlerden her biri tarafından tecrübe edilen bir duygudan ziyade eşler arasındaki ilişkinin bir boyutudur ve daha çok eşler arasında devam etmekte olan ilişkinin süregiden gelişimine gönderme yapacak şekilde kullanılabilir ve onlar arasındaki sürekliliğe dayanır (Bkz,

Büyükbayraktar, 2015:34; Lively, 1969:104) ve evlilik kalitesinin önemli bir yordayıcısıdır. Uyumun çatışma, iletişim ve faaliyetlerin paylaşımı gibi göstergeleri farklı evliliklerde eşlerin duyguları ile farklı şekillerde ilgili olabilir ya da aynı evlilikte bile kadın ya da erkeğin duyguları farklı bir biçimde ilişkilendirilebilir. Evlilik kalitesine ilişkin literatür, evlilikte mutluluk ve uyum konusundaki literatür ile oldukça yakın ilişkili olmakla birlikte, evlilik kalitesi ölçeklerinin bazıları (ör. yaygın olarak kullanılan Çift Uyum Ölçeği) eşlerin evliliklerine yönelik değerlendirmeleri ile uyum elementlerini birbirine karıştırabilmekte ve bu iki literatür sağlıklı bir şekilde birbirinden ayıramamaktadır. “Evlilik kalitesi” genellikle evlilik memnuniyeti, evlilik başarısı, evlilikte mutluluk ve doyumun yanı sıra evlilik uyumunu da kapsayan daha genel bir çatı kavram olup (Spanier 1976:15), evlilik ilişkisinin evli çiftler tarafından öznel yorumlanışı şeklinde ifade edilmektedir (Erbek ve diğ., 2005:39; Erdoğan, 2007:4; Spainer ve Lewis, 1980:825). Bu nedenlerle, evlilik kalitesinin göstergesi kavramlar olan bu kavramlardan herhangi birisinin (örneğin; evlilik uyumu) ölçülmesi, evlilik kalitesinin ölçüldüğü anlamına gelmeyecektir şeklinde değerlendirilebilir. Nitekim, yurt dışında giderek “Marital Quality Scale” adıyla farklı ölçeklerin geliştirildiği gözlenmektedir. Türkiye’de ise “Evlilik Kalitesi Ölçeği” (EKÖ) ismiyle geliştirilmiş bir ölçek de bulunmamaktadır. Bunun yanı sıra, Türkiye’de evlilik kalitesini ölçmek amacıyla kullanılan ölçme araçlarının bir kısmının uyarlanmış ölçekler olduğu görülmektedir. Evlilik ve aile ile ilgili farklı kültürlerde farklı değerler olabilir. Dolayısıyla, her kültür ve o kültürdeki bireyler “evlilik kalitesi” kavramına farklı bir anlam yükleyebilir.

Tüm bu nedenlerle, evli bireylerin evlilik kalitesini ölçmek amacıyla Türk kültüründe “Evlilik Kalitesi Ölçeği” ismiyle eşlerin evlilik kalitesini ölçen bir ölçek geliştirilmesine ihtiyaç olduğu anlaşılmaktadır.. EKÖ, ülkemizdeki bu ihtiyacı karşılamak amacıyla geliştirilmiştir. Bu amaçla bu çalışmada “Evlilik Kalitesi Ölçeği geçerli ve güvenilir bir ölçek midir?” sorusuna yanıt aranmıştır.

2. Yöntem

Bu bölümde, Evlilik Kalitesi Ölçeği’nin (EKÖ) geliştirilmesi amacıyla yapılan odak grup görüşmesi, veri toplanan çalışma grupları, veri toplama araçları, işlem yolu ve verilerin analizi üzerinde durulmuştur.

2.1. Odak Grup Görüşmesi

Evlilik Kalitesi Ölçeği’nin (EKÖ) geliştirilmesi amacıyla Ankara’da bir devlet kuruluşunda çalışan kadın (n=15) ve erkeklerden (n=7) oluşan 22 kişilik grupla kurumda bir toplantı odasında iki oturumluk görüşme yapılmıştır. Bu grup yaşları 27 ile 58 arasında değişen 22 kişilik evli bireylerden oluşmaktadır. Grup üyelerinin evlilik süresi 1-37 yıl arasında değişmektedir. Gruptaki 3 evli bireyin hiç çocuğu bulunmazken, bir bireyin 4 çocuğu, diğer evli bireylerin 2-3 çocuğu bulunmaktadır. Görüşmede evli bireylere çalışmanın amacı ve öneminden söz edilerek yapılacak odak grup görüşmesi hakkında bilgi sunulmuş ve önemi vurgulanmıştır. Gruba iki soru yöneltilmiş ve sorular üzerinde grupça görüş alış verişi yapılmıştır:

1-) Sizce “evlilik kalitesi” denince ne anlaşılmalıdır? Yani, evlilik kalitesi ne demektir?

2-) Sizce “evlilik kalitesinin” göstergeleri neler olabilir? Yani, kaliteli bir evliliğe ilişkin ne tür gözlemleriniz bulunmaktadır?

Bu iki soru çerçevesinde, yapılan tartışmalarda ortaya çıkan görüşler araştırmacı tarafından yazılı olarak kayıt altına alınmıştır. EKÖ'nün maddelerinin hazırlanmasında bu görüşlerden yararlanılmıştır.

2.2. Çalışma Grupları

EKÖ'nün geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları için iki farklı çalışma grubundan elde edilen veri setleri kullanılmıştır. Çalışma grupları uygun örnekleme (convenient sampling) yöntemi kullanılarak Ankara'da üç farklı sosyo-ekonomik düzeyi temsil eden ilçelerden (Çankaya, Yenimahalle, Altındağ) seçilen evli çiftlerden oluşturulmuştur.

Birinci çalışma grubu 211 evli çiftten ($n_1=422$ evli birey) oluşmaktadır. Çiftlerin yaşları 21 ile 67 arasında ($\bar{x}=39.39$) değişmektedir. Çiftler 1-40 yıllık ($\bar{x}=13.47$ yıl) evli olup ailelerinin aylık geliri 900TL ile 31500TL ($\bar{x}=5736$ TL) arasında değişmektedir. Evli çiftlerin yarısından fazlası (%62.1) sahip oldukları aylık geliri “orta düzey”de algılamaktadır. Çiftlerin %43.7'si üniversite veya yükseköğretim mezunudur. Çiftlerin %37.7'sinin 2 çocuğu bulunurken, %13.7'sinin hiç çocuğu bulunmamaktadır.

İkinci çalışma grubu ise çalışmaya gönüllü katılan 278 çiftten ($n_2=556$ evli birey) oluşmaktadır. Evli çiftlerin yaşları 21 ile 70 yaş arasındadır ($\bar{x}=40.01$). Çiftler 1-45 yıllık ($\bar{x}=14.12$ yıl) evli olup ailelerinin aylık geliri 900TL ile 31500TL ($\bar{x}=5457$ TL) arasında değişmektedir. Evli çiftlerin %64,2'si sahip oldukları aylık geliri “orta düzey”de algılamakta, %8,1'i “yüksek düzeyde” algılamaktadır. Çiftlerin %9,2'si ortaokul mezunu iken, %43,5'i üniversite veya yükseköğretim mezunudur. Çiftlerin %30'unun tek çocuğu, %37,1'inin ise 2 çocuğu bulunmaktadır.

2.3. Veri Toplama Araçları

Bu çalışma kapsamında evli çiftlerden veri toplamak amacıyla EKÖ Uygulama Formu ile birlikte üç veri toplama aracı daha kullanılmıştır. Evli bireylerin yaşadıkları ekonomik güçlüğü ölçmek için Hilton ve Devall (1997:247) tarafından geliştirilen ve araştırmacı tarafından Türkçe'ye uyarlanan Aile Ekonomik Güçlük Ölçeği (AEGÖ); ikincisi, Pines (1996) tarafından geliştirilen ve Çapri (2008) tarafından Türkçe'ye uyarlanan Eş Tükenmişlik Ölçeği (ETÖ) kullanılmıştır. Evli bireylerin sosyo-demografik, ekonomik özelliklerine ilişkin veriler ise araştırmacı tarafından geliştirilen Kişisel Bilgi Formu (KBF) ile elde edilmiştir.

2.4. İşlem Yolu

Evlilik Kalitesi Ölçeği'ni geliştirmek amacıyla, öncelikle, evlilik kalitesi konusunda literatür taraması ve odak grup görüşmesi çalışmaları yapılmıştır. Bu çalışmalara eş zamanlı olarak EKÖ'nün kaç maddeden oluşacağı, betimsel derecelendirme ifadelerinin ve ölçek formatının

nasıl olabileceği değerlendirilmiş, madde havuzu oluşturulmuştur. Öte yandan madde havuzundaki maddeler açıklık, anlaşılabilirlik ve ölçülecek niteliklerle ilgili olup olmamaları açısından incelenerek ilgisiz ve hatalı madde yazmamaya özen gösterilmiştir (Hogan, 2013).

Böylece EKÖ ile ilgili yaklaşık 90 maddeden oluşan bir “madde havuzu” oluşturulmuştur. Sonra bu madde havuzundan maddeler seçilerek 73 madde içeren bir form elde edilmiştir. Form, üzerinde maddeler, binişiklik, açıklık ve anlaşılabilirlik, evlilik kalitesi ile ilgili olmak kriterleri çerçevesinde değerlendirilmiştir. Daha sonra 73 maddelik form, evlilik ve aile konusunda uzman üç akademisyenin görüşüne sunulmuş, binişiklik, açıklık, anlaşılabilirlik ve evlilik kalitesi ile ilgili olmak kriterleri çerçevesinde değerlendirme yapmaları istenmiştir. Alınan dönütler çerçevesinde evlilik kalitesi ile ilgili olmadığı için üç madde formdan çıkartılmış, ölçeğin 70 maddelik “Deneme Formu” elde edilmiştir. “Deneme Formu,” 35 kişilik evli birey grubuna (23 kadın, 12 erkek) uygulanmıştır. Deneme uygulamasından sonra bazı maddelerin daha anlaşılır ifade edilmesine gerek olduğu belirlenmiş ve bu maddeler daha anlaşılır şekilde yeniden yazılmıştır.

“Deneme Formu,” evlilik ve aile konusunda uzman üç farklı akademisyenin görüşüne sunulmuş ve alınan dönütler sonucunda maddeler üzerinde yeniden bazı düzenlemeler yapılmış ve formdan beş madde daha çıkartılarak EKÖ'nün 65 madde içeren “Uygulama Formu” elde edilmiştir. Ölçeğin Likert tipi, üçlü derecelendirmeli (bana uygun değil=1, kısmen uygun=2, bana uygun=3) olmasına ve 16 adet reverse (tersinden puanlanan) madde bulunmasına karar verilmiştir. Böylece, EKÖ'nün “uygulama formu” uygulamaya hazır hale getirilmiş ve yeterli sayıda çoğaltılmıştır. Uygulama için Hacettepe Üniversitesi Etik Komisyonu'ndan etik kurul izni alınmıştır.

Evli bireyler işyerlerinde ve konutlarında ziyaret edilerek, araştırmacı tarafından eşlere ölçme araçları yüz yüze uygulanmış, uygulamadan önce çalışmanın önemi ve uygulama hakkında çiftlere bilgi sunulmuş, eşlerin birbirlerinden etkilenmeden maddelere tepki vermeleri sağlanmıştır. EKÖ uygulama formu, birinci çalışma grubu olan 211 çiftte (422 evli birey) uygulanmıştır. Uygulamadan elde edilen veriler bilgisayar ortamına aktarılmıştır. EKÖ'nün açıklayıcı faktör analizi 211 evli çiftten elde edilen veri seti üzerinde yapılmıştır. EKÖ'nün açıklayıcı faktör analizi sonucu elde edilen 42 maddeli ve beş faktörlü nihai formu, doğrulayıcı faktör analizi ile, ikinci çalışma grubu olan 278 çiftten (556 evli birey) aynı işlem yolu ile elde edilen veri seti üzerinde test edilmiştir.

2.5. Verilerin Analizi

Verilerin analizinde SPSS, AMOS ve LISREL programları kullanılmıştır. Evlilik Kalitesi Ölçeği'nin geçerliği, uygun örnekleme (convenient sampling) yöntemi kullanılarak belirlenen 211 çiftten (422 evli birey) toplanan farklı veri seti üzerinde üç farklı yöntemle test edilmiştir: (1) EKÖ'nün geçerliği, 211 çiftten (422 evli birey) toplanan veri seti üzerinde Açıklayıcı Faktör Analizi ile incelenmiştir. Böylece, yük değerleri düşük olan maddeler (23 madde) elenmiş; kalan maddelerle (42 madde) ölçeğin faktör yapısı belirlenmiş ve faktörlere isimler verilmiştir. (2) Açıklayıcı Faktör Analizi sonucu ortaya çıkan EKÖ'nün geçerliği, 278 çiftten (556 evli birey) elde edilen farklı bir veri seti üzerinde

Doğrulamalı Faktör Analizi ile test edilmiştir. (3) EKÖ'nün geçerliği, 278 çiftten (556 evli birey) elde edilen veri seti üzerinde benzer ölçekler geçerliği yöntemi ile de incelenmiştir. Bu amaçla, benzer ölçekler olarak, Hilton ve Devall (1997:247) tarafından geliştirilen ve araştırmacı tarafından Türkçe'ye uyarlanan Aile Ekonomik Güçlük Ölçeği (AEGÖ) ile Pines (1996) tarafından geliştirilen ve Çapri (2008) tarafından Türkçe'ye uyarlanan Eş Tükenmişlik Ölçeği (ETÖ) kullanılmıştır.

Evlilik Kalitesi Ölçeği'nin güvenilirliği ise iki farklı yöntemle test edilmiştir: Birincisi, EKÖ'nün güvenilirliği evli bireylerden elde edilen iki farklı veri seti üzerinde test edilmiştir. İlk olarak 422 evli bireyden, daha sonra ise 556 evli bireyden elde edilen veri seti üzerinde EKÖ'nün Cronbach Alpha katsayıları hesaplanmıştır. İkincisi, EKÖ'nün güvenilirliği, test yarılama yöntemi ile incelenmiştir. EKÖ'nin geliştirme çalışmasının adımları ve kullanılan istatistiksel yöntemler EK-1'de özetlenmiştir.

3. Bulgular

Bu bölümde EKÖ'nün geçerlik ve güvenilirliğine ilişkin bulgulara yer verilmiştir.

3.1. Evlilik Kalitesi Ölçeği'nin Geçerliliğine İlişkin Açıklayıcı Faktör Analizi Sonuçları

EKÖ'nün 65 maddelik "uygulama formu" 211 evli çiftte uygulanarak elde edilen veriler üzerinde ölçeğin faktör yükleri ve maddelerin faktör yapısı Açıklayıcı Faktör Analizi (AFA) ile incelenmiştir. Verilerin analizinde SPSS programı kullanılmıştır. Öncelikle, verilerin faktör analizi için uygun olup olmadığı Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) katsayısı ve

Barlett Sphericity Testi ile incelenmiştir. Verilerin faktör analizi için uygun çıkması üzerine, EKÖ'nün yapı geçerliğini incelemek amacıyla açıklayıcı (exploratory) faktör analizi, faktörleştirme tekniği olarak da temel bileşenler analizi seçilmiştir (Kline, 2011). Analizlerde faktörlerin her bir değişken üzerindeki ortak faktör varyansı (communalities), maddelerin faktör yükleri, açıklanan varyans oranları, çizgi grafiği incelenmiştir. Maddelerin faktör yükleri (λ) en az .30 olarak seçilmiştir. Birbiriyle ilişkili maddelerin bir araya gelerek bir faktör oluşturması ve faktörlerin daha kolay yorumlanabilmesi amacıyla Direct Oblimin eksen döndürme tekniği seçilmiştir. Döndürme sonrası, farklı faktörlerde faktör yük değerleri .10'dan daha az birbirine yakın olan maddeler ölçekten çıkarılmıştır. Yapılan açıklayıcı faktör analizi sonucunda ölçülen nitelikte ilgili olmayan ve düşük faktör yük değerine sahip maddeler de ölçekten çıkarılmıştır (Büyüköztürk, 2002). Böylece ölçeğin 42 maddelik son formu elde edilmiştir. EKÖ'nün 42 maddelik Açıklayıcı Faktör Analizi sonuçları Tablo 1'de gösterilmiştir.

Evlilik Kalitesi Ölçeği'ne ilişkin KMO katsayısı .97 ve Barlett Küresellik Testi anlamlı ($p < .000$) çıkmıştır. Faktörlerin her bir değişken üzerindeki ortak faktör varyansının ise .38 ile .78 arasında değiştiği görülmüştür. EKÖ'de öz değeri (eigenvalue) 1'den büyük olan 5 faktör saptanmıştır. Birinci faktörün tek başına toplam varyansın %48.66'sını açıkladığı; açıklanan toplam varyansın %62.2 olduğu ve Component matrix tablosunda birinci faktörde maddelerin faktör yüklerinin (λ)= .46-.86 arasında değiştiği izlenmiştir. Böylece EKÖ'nün 5 faktörlü yapısının yanı sıra aynı zamanda tek faktörlü bir yapıya da sahip olduğu, bu nedenle EKÖ'nün toplam puanının kullanılabilceği sonucuna ulaşılmıştır.

Tablo 1: EKÖ'ye İlişkin Açıklayıcı Faktör Analizi Sonuçları

Mad. No	Faktör Ortak Varyan	Mad. No	I.Fak. Yük Değer	Döndürme Sonrası Yük Değerleri					
				Mad. No	1.Fak.	2.Fak.	3.Fak.	4.Fak.	5.Fak.
EKÖ1	.669	EKÖ56	.864	EKÖ58	.850				
EKÖ2	.705	EKÖ31	.847	EKÖ49	.828				
EKÖ3	.567	EKÖ51	.833	EKÖ51	.793				
EKÖ4	.629	EKÖ18	.822	EKÖ56	.774				
EKÖ5	.695	EKÖ38	.822	EKÖ60	.764				
EKÖ6	.547	EKÖ58	.820	EKÖ53	.734				
EKÖ7	.640	EKÖ2	.819	EKÖ2	.719				
EKÖ8	.694	EKÖ32	.813	EKÖ31	.713				
EKÖ9	.626	EKÖ41	.805	EKÖ50	.709				
EKÖ11	.506	EKÖ53	.801	EKÖ57	.706				
EKÖ17	.509	EKÖ30	.796	EKÖ1	.666				
EKÖ18	.706	EKÖ50	.796	EKÖ18	.647				
EKÖ20	.431	EKÖ1	.792	EKÖ59	.646				
EKÖ21	.658	EKÖ49	.771	EKÖ32	.643				

EKÖ22	.585	EKÖ57	.769	EKÖ38	.541
EKÖ26	.559	EKÖ60	.756	EKÖ30	.513
EKÖ28	.552	EKÖ40	.728	EKÖ41	.480
EKÖ30	.672	EKÖ26	.726	EKÖ40	.467
EKÖ31	.749	EKÖ62	.707	EKÖ26	.368
EKÖ32	.686	EKÖ9	.702	EKÖ11	.344
EKÖ34	.480	EKÖ17	.694	EKO17	.313
EKÖ35	.558	EKÖ47	.681	EKÖ35	.709
EKÖ38	.709	EKÖ59	.675	EKÖ63	.707
EKÖ40	.611	EKÖ8	.674	EKÖ47	.595
EKÖ41	.699	EKÖ43	.666	EKÖ34	.587
EKÖ43	.556	EKÖ64	.655	EKÖ64	.581
EKÖ44	.549	EKÖ11	.641	EKÖ62	.490
EKÖ45	.609	EKÖ3	.633	EKÖ21	.773
EKÖ47	.638	EKÖ44	.625	EKÖ45	.732
EKÖ49	.695	EKÖ22	.615	EKÖ22	.679
EKÖ50	.689	EKÖ28	.613	EKÖ28	.620
EKÖ51	.746	EKÖ6	.606	EKÖ44	.608
EKÖ53	.704	EKÖ21	.604	EKÖ43	.550
EKÖ54	.387	EKÖ54	.598	EKÖ20	.484
EKÖ56	.787	EKÖ20	.588	EKÖ54	.307
EKÖ57	.636	EKÖ45	.555	EKÖ7	.814
EKÖ58	.756	EKÖ4	.554	EKÖ8	.671
EKÖ59	.493	EKÖ63	.527	EKÖ6	.533
EKÖ60	.655	EKÖ34	.489	EKÖ9	.501
EKÖ62	.626	EKÖ5	.482	EKÖ5	.751
EKÖ63	.557	EKÖ35	.469	EKÖ4	.619
EKÖ64	.598	EKÖ7	.480	EKÖ3	.410

1.Faktör: % 48.66 2. Faktör: % 4.45 3.Faktör: % 3.41

4.Faktör: % 3.15 5.Faktör: % 2.51

Açıklanan Toplam Varyans: % 62.204

Direct Oblimin eksen döndürme tekniği sonrasında birinci faktörün 21 maddeden (1-2-11-17-18-26-30-31-32-38-40-41-49-50-51-53-56-57-58-59-60), ikinci faktörün altı maddeden (34-35-47-62-63-64), üçüncü faktörün sekiz maddeden (20-21-22-28-43-44-45-54), dördüncü faktörün dört maddeden (6-7-8-9) ve beşinci faktörün üç maddeden (3-4-5) oluştuğu belirlenmiştir. Maddelerin içerikleri incelenerek birinci faktöre “uyum”, ikinci faktöre “bıkkınlık”, üçüncü faktöre “destek”, dördüncü faktöre “sevgi” ve beşinci faktöre “çatışma” isimleri verilmiştir.

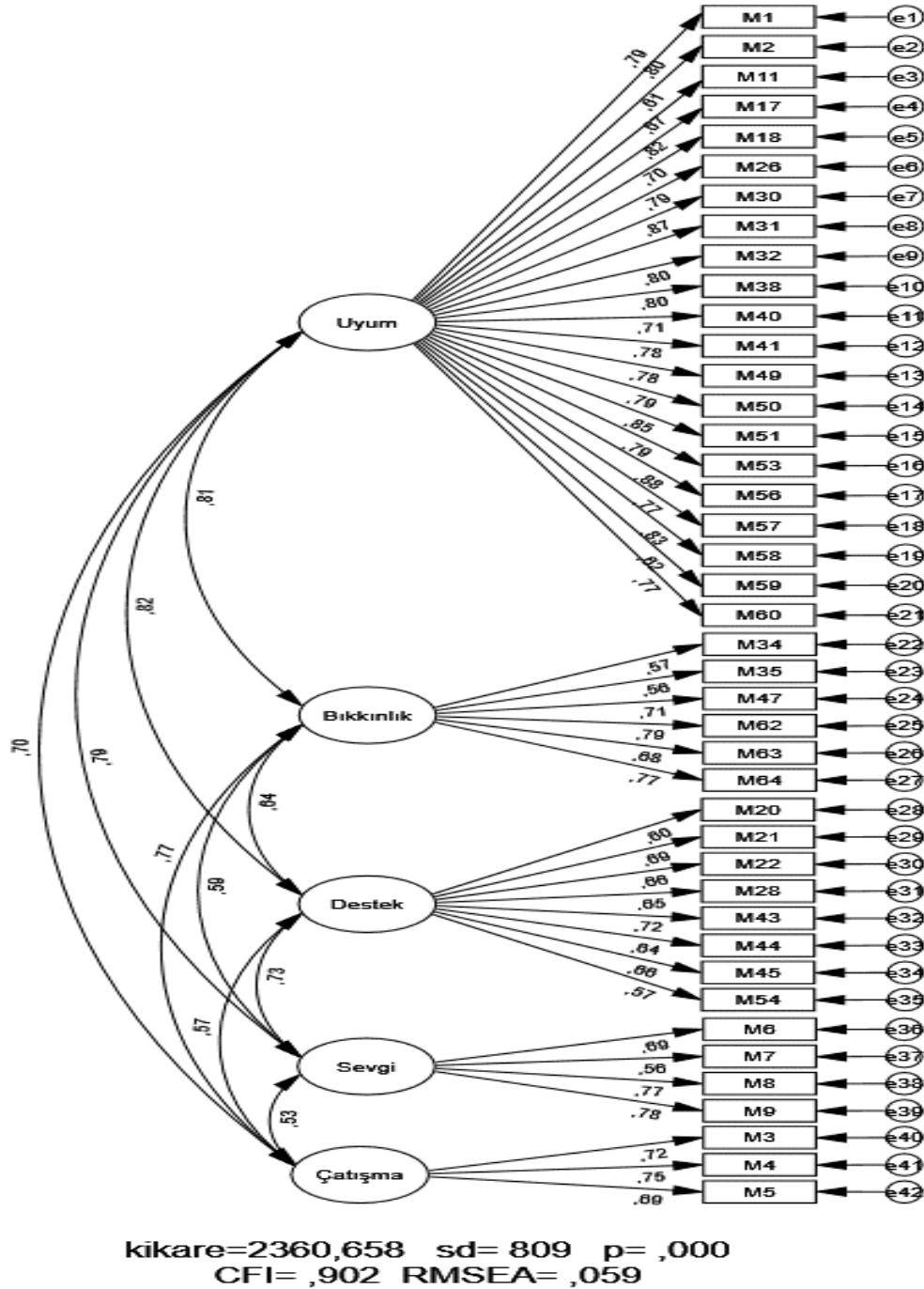
3.2. Evlilik Kalitesi Ölçeği'nin Geçerliliğine İlişkin Doğrulayıcı Faktör Analizi Sonuçları

Evlilik Kalitesi Ölçeği'nin geçerliği, 556 evli bireyden (n=278 evli çift) toplanan veri seti üzerinde doğrulayıcı faktör analizi yöntemiyle de test edilmiştir. Ölçeğin AFA ile elde edilen beş faktörlü yapısı, AMOS programı kullanılarak, Doğrulayıcı Faktör Analizi (DFA) yöntemiyle incelenmiştir. Model tanımlanmasında EKÖ'nün açıklayıcı faktör analizi sonucu elde edilen beş faktör altında toplanan 42 maddelik yapısının doğrulanıp doğrulanmadığı incelenmiştir. İnceleme

sonucunda DFA ile elde edilen model Şekil 1'de sunulmuştur.

EKÖ'nün açıklayıcı faktör analizi sonucu elde edilen beş faktörlü yapısının doğrulanıp doğrulanmadığı bazı kriterlere göre uyum değerleri incelenerek değerlendirilmiştir. Ancak, uyum değerleri konusunda farklı araştırmacılar farklı kriterler kullanmaktadırlar (Şimşek, 2007). Kline (2011) ve Sümer'e (2000:49) göre DFA sonucunda χ^2/sd oranının 3'ün altında olması

mükemmel uyumu göstermektedir. NFI, CFI ve IFI indekslerinin .85-.95 olması ve (Hooper vd., 2008:53; Hu ve Bentler, 1999:1); RMSEA'nın .08'den küçük olması iyi uyuma işaret etmektedir (Browne ve Cudeck, 1993:136; Hooper vd., 2008:53). Benzer şekilde, Çokluk vd., (2002)'e göre, RMSEA değerinin .08'den küçük olması iyi uyumu göstermektedir.

Şekil 1: EKÖ'ye İlişkin DFA ile elde edilen model

EKÖ'nün faktör yapısının DFA ile incelenmesi sonucunda elde edilen uyum değerleri ise Tablo 2'de gösterilmiştir.

Tablo 2: EKÖ'nün Beş Faktörlü Yapısına İlişkin Birinci Düzey DFA Sonuçları

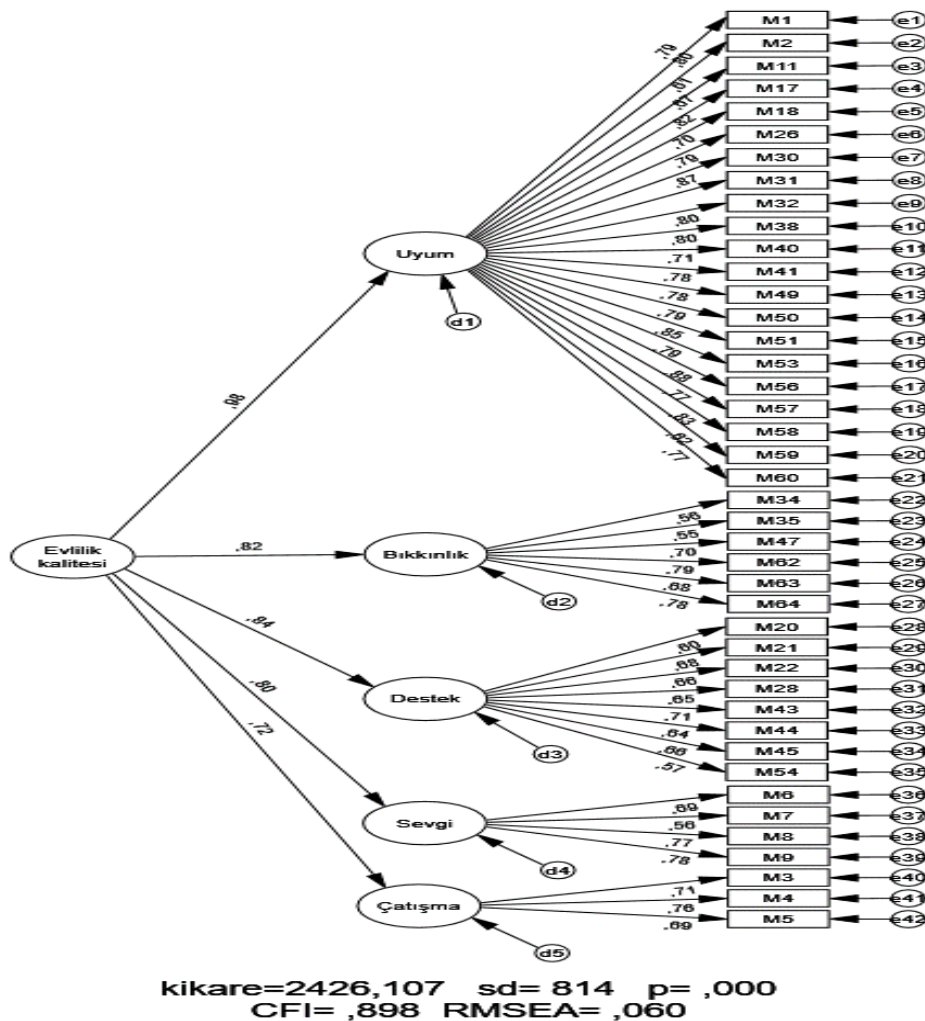
Model	n	χ^2	Sd	χ^2/sd	NFI	CFI	IFI	RMR	RMSEA
Beş Fak. Yapı	556	2360.66	809	2.92	0.86	0.90	0.90	0.020	0.059

Bu çalışmada EKÖ'ye ilişkin DFA sonucunda uyum değerlerinden $\chi^2/sd=2.92$ olması mükemmel uyumu göstermektedir. NFI= 0.86, CFI = 0.90, IFI = 0.90 olması iyi uyumu; RMR=0.020 olması mükemmel uyumu göstermektedir. RMSEA=0.059 olması iyi uyumu göstermektedir.

EKÖ'de yer alan maddelerin faktör yük değerleri DFA ile incelendiğinde elde edilen madde faktör yük değerlerinin "Uyum" faktöründeki maddeler için $(\lambda)= .61-.88$; "Bıkkınlık" faktöründeki maddeler için $.56-.79$; "Destek, anlayış" faktöründeki maddeler için $.57-.72$; "Sevgi" faktöründeki maddeler için $.56-.78$ ve "Çatışma" faktöründe yer alan maddeler için ise $.69-.75$ arasında değiştiği görülmüştür.

Birinci düzey faktör analizinden sonra EKÖ'nin ikinci düzey/üst düzey faktör analizi de yapılmıştır. Analiz sonucunda, ikinci düzey bir değişken olarak "Evlilik Kalitesi" değişkeninin birinci düzeyde yer alan "Uyum" değişkeni ile $.98$, "Bıkkınlık" ile $.82$, "Destek" ile $.84$, "Sevgi" ile $.80$ ve "Çatışma" ile $.72$ ilişkili bulunmuştur. Birinci düzey bir değişken olarak "Evlilik Kalitesi" değişkeninin "Uyum", "Bıkkınlık", "Destek", "Sevgi" ve "Çatışma" değişkenlerini (faktörler) anlamlı olarak açıkladığı belirlenmiştir. Anlaşılacağı üzere "Evlilik Kalitesi" en çok "Uyum" faktörü, en az ise "Çatışma" faktörü ile ilişkili bulunmuştur.

EKÖ'ye ilişkin ikinci düzey DFA ile elde edilen model Şekil 2'de sunulmuştur.

Şekil 2: EKÖ'ye ilişkin ikinci düzey DFA ile elde edilen model

Ayrıca, EKÖ'nün faktörleri arasındaki ilişkilere de bakılmıştır. Faktörler arasındaki korelasyon katsayıları Tablo 3'de sunulmuştur.

Tablo 3: EKÖ'nün Faktörleri Arasındaki Korelasyon Katsayıları

Faktörler	Uyum	Bıkkınlık	Destek	Sevgi	Çatışma
Uyum	1.00				
Bıkkınlık	.81***	1.00			
Destek	.82***	.64***	1.00		
Sevgi	.79***	.59***	.73***	1.00	
Çatışma	.70***	.77***	.57 ***	.53***	1.00

*** $p < 0.000$

Tablo 3'den izleneceği üzere EKÖ'nün faktörleri arasında pozitif yönde .82 ile .53 arasında anlamlı düzeyde korelasyonlar bulunmuştur ($p < 0.000$).

3.3. Evlilik Kalitesi Ölçeği'nin Benzer Ölçekler Geçerliliği

EKÖ'nün benzer ölçek geçerliliği için Aile Ekonomik Güçlük Ölçeği (AEGÖ) ve Eş Tükenmişlik Ölçeği (ETÖ) toplam puanları kullanılmıştır. Ölçekler arasındaki korelasyon katsayıları Tablo 4'de gösterilmiştir.

Tablo 4: EKÖ'nün AEGÖ ve ETÖ ile Korelasyonları

		EKÖ TOP	AEGÖ TOP	ETÖ TOP
EKÖ TOP	Pearson Korelasyon	1		
	N	422		
AEGÖ TOP	Pearson Korelasyon	-.495**	1	
	N	422	422	
ETÖ TOP	Pearson Korelasyon	-.795**	.549**	1
	N	422	422	422

** Korelasyonlar 0.01 düzeyinde anlamlıdır.

Tablo 4'den izleneceği gibi, EKÖ puanları ile AEGÖ puanları arasında negatif yönde ($r = -.495$); yine EKÖ puanları ile ETÖ puanları arasında negatif yönde ($r = -.795$) anlamlı korelasyonlar bulunmuştur. Elde edilen bu korelasyonlar EKÖ'nün geçerliğinin diğer bir kanıtı olarak değerlendirilebilir.

3.4. Evlilik Kalitesi Ölçeği'nin Güvenirliğine İlişkin Bulgular

EKÖ'nün güvenirliliği evli bireylerden elde edilen iki farklı veri seti üzerinde test edilmiştir. İlk olarak 422 evli bireyden elde edilen veri seti üzerinde EKÖ'nün Cronbach Alpha katsayısı .97 bulunmuştur. İkincisi, 556 evli bireyden elde edilen veri seti üzerinde EKÖ'nün Cronbach Alpha katsayısı .96 çıkmıştır. EKÖ'nün güvenirliliğine ilişkin elde edilen bu bulgular EKÖ'nün evli bireylerin evlilik kalitesini ölçmek amacıyla güvenle kullanılabilmesini göstermektedir.

4. Tartışma ve Sonuç

Bu kısımda Evlilik Kalitesi Ölçeği'nin (EKÖ) geçerlik ve güvenirlilik çalışmalarına ilişkin bulgular tartışılmıştır.

Giriş bölümünde, Türkiye'de, "Evlilik Kalitesi Ölçeği" ismiyle bir ölçek geliştirilmesine ihtiyaç olduğu vurgulanmıştır. Bu nedenle, bu çalışmada "Evlilik Kalitesi Ölçeği geçerli ve güvenilir bir ölçek midir?" sorusuna yanıt aranmıştır. EKÖ, evli bireylerde evlilik kalitesini ölçmek amacıyla araştırmacı tarafından geliştirilmiştir ve ölçekte 9 adet reverse (tersinden puanlanan) olmak üzere toplam 42 madde bulunmaktadır. Likert tipi üçlü derecelendirmeli olan EKÖ'de betimsel derecelendirmeler, "1= bana uygun değil", "2= bana kısmen uygun", "3= bana uygun", şeklinde düzenlenmiştir. EKÖ'den 42-126 arasında puan alınabilmektedir ve alınacak yüksek puan, evlilik kalitesinin yüksek olduğu anlamına gelmektedir.

EKÖ'yü geliştirmek için öncelikle "evlilik kalitesi" kavramının araştırmacının kafasında net olması amaçlanmıştır. Bu amaçla, bir yandan literatür incelenirken, diğer yandan odak grup görüşmesi yapılarak bireylerden "evlilik kalitesi" kavramından ne anlaşılması gerektiği konusunda bilgiler alınmıştır. EKÖ'nün maddeleri bu çerçevede araştırmacı tarafından oluşturulmuştur. Süreç içerisinde bu maddeler

hakkında uzmanların görüş ve önerileri alınmıştır. Bu nedenlerle EKÖ'nün, özgün bir ölçek olma özelliği taşıdığı söylenebilir.

EKÖ, beş faktörlü bir yapıya sahiptir ve toplam varyansın %62'sini açıklamaktadır. Doğrulamalı Faktör Analizi sonucunda da ölçeğin uyum indeksleri iyi çıkmıştır. EKÖ ile ETÖ arasında ($r = -.79$) ve EKÖ ile AEGÖ arasında ($r = -.49$) negatif yönde anlamlı düzeyde korelasyonlar saptanmıştır. EKÖ'nün 422 evli bireye ilişkin veri setinden hesaplanan Cronbach Alpha katsayısı .97 ve 556 evli bireye ilişkin veri setinden hesaplanan Cronbach Alpha katsayısı ise .96 bulunmuştur.

Evlilik kalitesini ölçmek amacıyla yurt dışında geliştirilmiş olan Marital Quality Scale (Shah,1995:23), Happiness Scale (Rofe, 1988:245), Marital Quality Index (Norton, 1983:141) ölçekleri örnek olarak gösterilebilir. Buna karşın Türkiye'de geliştirilmiş evlilik kalitesini ölçen bir ölçek bulunmamaktadır. Bu nedenle, Türkiye'de "Evlilik Kalitesi Ölçeği" adıyla geçerlik ve güvenilirlik katsayıları yüksek bir ölçek geliştirilmiş olması önemlidir. Ayrıca, araştırmacı ne kadar dikkatli olsa da, geliştirilen her ölçme aracı geliştirildiği kültürden belli derecede etkilenebilir. Geliştirilen ölçme araçları eğitim, klinik ihtiyaçları karşılamak, psikolojik hizmet sunmak, bireyleri belli niteliklerine göre seçme, yerleştirme, insan gruplarını, kurumları, sosyal ilişkileri, olayları değerlendirmek ve araştırmak gibi amaçlarla geliştirilebilir (Özgüven, 2011). Bu kapsamda EKÖ, evli bireylerin eğitimi, hizmet sunulması ve araştırma yapılması amacıyla kullanılabilir bir araç olarak değerlendirilebilir.

EKÖ, beş faktörlü yapısıyla ve açıkladığı varyans oranıyla evli çiftlerin evlilik kalitelerini ölçmek amacıyla güvenle kullanılacak bir ölçme aracıdır. EKÖ'nün "uyum" faktörü, tek başına toplam varyansın yaklaşık %49'unu açıklamaktadır. Bu sonuç, "evlilik kalitesi" kavramının "evlilik uyumu" kavramı ile ilişkili olduğunu (Faulkner vd., 2002:69; Fincham, 1998:543; Spainer, 1979:288) ancak evlilik kalitesinin evlilik uyumunu da kapsayan daha geniş bir kavram olduğunu göstermektedir. EKÖ'nün "çatışma" faktörü ise toplam faktörün %2,5 kadarını açıklamaktadır. Buradaki "çatışma" faktörü eşler arasındaki çatışmasızlık durumunu ifade etmektedir. Benzer şekilde, "bıkkınlık" faktörü de çiftlerin evliliklerinde ve ilişkilerinde bıkkınlık yaşamadıkları anlamına gelmektedir.

EKÖ'nün faktörleri arasında manidar ilişkiler bulunmaktadır. Bu nedenle, EKÖ'yü Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, hastanelerin psikiyatri bölümleri, aile konusunda çalışan uzmanlar, psikologlar, psikolojik danışmanlar, aile ve tüketici ekonomistleri, arabulucular, akademisyenler ve araştırmacılar güvenle kullanabilirler. Özellikle, ailelerin veya evli çiftlerin eğitimi amacıyla hazırlanacak psiko-eğitim ve müdahale programlarının içeriği de EKÖ'den yararlanılarak oluşturulabilir. Bu anlamda, evlilik ve aile kurumu ile ilgili uzmanlar, eşlerin evlilik uyumlarını artırmalarına ve birbirlerine karşı daha destekleyici davranmalarına ve sevgilerini ifade etmelerine katkı sağlamayı, bıkkınlık yaşamalarını önleyici ve çatışma çözme becerisi geliştirmelerini ve böylece daha kaliteli bir evlilik inşa edip sürdürmelerini amaçlayan psiko-eğitim ve müdahale programları geliştirilip uygulayabilirler. Bu

programların isimleri "Evlilik Kalitesi Programı" olabilir. Ayrıca, literatürde yer alan "Evlilik Güçlendirme Programları"nın içeriği (Gladding, 2012:165-190) EKÖ'nün faktörlerinden yararlanılarak zenginleştirilebilir. EKÖ ile ETÖ arasında ($r = -.79$) anlamlı düzeyde korelasyon çıkmış olması da önemlidir. Söz konusu programların uygulanması sonucunda eş tükenmişliğinin de minimize edilebileceği söylenebilir. Sonuç olarak, EKÖ, mevcut literatüre katkı sağlayan ve farklı uzmanların yararlanabileceği, kullanışlı bir ölçek olma özelliği taşımaktadır.

Kaynaklar

- Allendorf, K., Ghimire, D. (2012), Determinants of marital quality in an arranged marriage society. *Population Studies Center Research Reports*, 12, s.758, USA.
- Amato, P.R., Booth, A. (1995), Changes in gender role attitudes and perceived marital quality. *American Sociological Review*, 60 (1), s.58-66.
- Amato, P.R., Johnson, D.R., Booth, A., Rogers, S.J. (2003), Continuity and change in marital quality between 1980 and 2000. *Journal of Marriage and Family*, 65, s.1-22.
- Bradbury, N.B. Fincham, F.D., Beach, S.R. (2000), Research on the nature and determinants of marital satisfaction: A decade in review. *Journal of Marriage and The Family*, 62, s.964-980.
- Brown, S. L. (2004), Moving from cohabitation to marriage: Effects on relationship quality. *Social Science Research*, 33(1), s.1-19.
- Browne, M. W., Cudeck, R. (1993), Alternative Ways of Assessing Model Fit. In: K. A. Bollen ve J. S. Long (Eds.), *Testing Structural Equation Models* (Pp. 136-162). Beverly Hills, CA: Sage.
- Büyükbayraktar, Ç. G. (2015), *Evli çiftlerin evlilikteki bağlılıkları ve bağlanma stillerinin çift uyumunu yordaması*. Doktora Tezi. Necmettin Erbakan Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık, Konya.
- Büyüköztürk, Ş. (2002), *Sosyal bilimler için veri analizi el kitabı*. 9. Baskı, Ankara: PegemA Akademi.
- Civan, A. (2011), *Eşlerin duygu dışavurum tarzları ile algılanan evlilik kalitesinin ilişkisi ve duygusal farkındalığın rolü*. Yüksek Lisans Tezi, Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mersin.
- Çağ, P., Yıldırım, İ. (2013), Evlilik doyumunu yordayan ilişkisel ve kişisel değişkenler. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 4(39), s.13-23.
- Çapri, B. (2008), *Eş tükenmişliğini yordayan değişkenlerin incelenmesi*. Doktora Tezi, Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Mersin.
- Çokluk, Ö., Şekercioğlu, G., Büyüköztürk, Ş. (2010), *Sosyal bilimler için çok değişkenli istatistik spss ve lisrel uygulamaları*. Ankara: PEGEM Akademi.
- Erbek, E., Beştepe, E., Akar, H., Eradamlar, N., Alpkan, E. L. (2005), Evlilik uyumu. *Düşünen Adam*

- Psikiyatri ve Nörolojik Bilimler Dergisi*, 18 (1), s.39-47.
- Erdoğan, S. (2007), *Evlilik Uyumu ile psikiyatrik rahatsızlıklar, bağlanma stilleri ve mizaç ve karakter özellikleri arasındaki ilişkilerin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Tıp Fakültesi Psikiyatri Anabilim Dalı, Ankara.
- Faulkner, R. A., Klock, K., Gale, J. E. (2002), Qualitative research in family therapy: Publication trends from 1980 to 1999. *Journal of Marital and Family Therapy*, 28(1), s.69-74.
- Filsinger, E. E., Wilson, M. R. (1983), Social anxiety and marital adjustment. *Family Relations*, 32(4), s.513-519.
- Fincham, F. D. (1998), Child development and marital relations. *Child Development*, 69 (2), s.543-574.
- Fincham, F. D., Bradbury, T. N. (1987), The assesment of marital quality: A reevaluation. *Journal of Marriage and the Family*, 49, s.797-809.
- Fowers, B.J., Olson, D.H. (1993), ENRICH Marital Satisfaction Scale: A brief research and clinical tool. *Journal of Family Psychology*, 7(2), s.176-185.
- Gladding, S. T. (2012), *Family therapy* (Aile Terapisi, Edit: İ. Keklik ve İ. Yıldırım). Ankara: Türk PDR-DER Yayınları.
- Glenn, N.D. (1990), Quantitative research on marital quality in the 1980s: A critical review. *Journal of Marriage and Family*, 52(4), s.818-831.
- Glenn, N.D. (1998), The course of marital success and failure in five American 10 year marriage cohorts. *Journal of Marriage and Family*, 60, s.569-576.
- Gong, M. (2007), Does status inconsistency matter for marital quality. *Journal of Family Issues*, 28(12), s.1582-1610.
- Hilton, J. M., Devall, E. L. (1997), The family economic strain scale: development and evaluation of the instrument with single and two-parent families. *Journal of Family and Economic Issues*, 18(3), s.247-271.
- Hogan, T. P. (2013), *Psychological testing: A practical introduction*. 3rd Edition, New York: Wiley.
- Hooper, D., Coughlan, J., Mullen, M. (2008), structural equation modeling: guidelines for determining model fit. *The Electronic Journal of Business Research Methods*, 6 (1), s.53-60.
- Hu, L., Bentler, O. M. (1999), Cutoff criteria for fit indexes in covariance structure analysis: Conventional criteria versus new alternatives. *Structural Equation Modeling: A Multidisciplinary Journal*, 6(1), s.1-55.
- Johnson, D.R., Amoloza, T.O., Booth, A. (1992), Stability and developmental change in marital quality: A three-wave panel analysis. *Journal of Marriage and Family*, 54 (3), s.582-594.
- Kapucu, O. (2014), *Evli çiftlerin evlilik kalitesi ve bağlanma stillerinin demografik özellikler açısından incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Üsküdar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Kendir, E. M., Demirli, C. (2016), Evlilik doyumu üzerinde anne baba tutumunun etkisinin incelenmesi. *Education Sciences*, 11 (3), s.96-113.
- Kline, R. B. (2011), *Principles and practice of structural equation modeling* (3rd ed.). New York: The Guilford Press.
- Kulik, L. (2002), Marital equality and the quality of long term marriage in later life. *Ageing and Society*, 22 (4), s.459-481.
- Kwon, H.E; Rueter, M.A.; Lee, M.İ.; Koh, S., Ok, S.W. (2003), Marital relationships following the Korean economic crisis: applying the family stress model. *Journal of Marriage and Family*, 65 (2), s.316-325.
- Lichter, D.T., Carmalt, J.H. (2009), Religion and marital quality among low-income couples. *Social Science Research*, 38, s.168-187.
- Lively, E. L. (1969), Toward concept clarification: The case of marital interaction. *Journal of Marriage and the Family*, 31, s.104-114.
- Norton, R. (1983), Measuring marital quality: A critical look at the dependent variable. *Journal of Marriage and Family*, 45, s.141-151.
- Özbeklik, S. (2006), *Women's marital quality and mothering quality: determinants and interrelations*. Master Thesis, Boğaziçi University Educational Sciences Institute for Graduate Studies in Social Sciences, İstanbul.
- Özgüven, İ. E. (2011), *Psikolojik testler*. Ankara: Pdrem Yayınları.
- Özmete, E. (2016), Evli kadınlar ve erkekler için psikolojik iyi oluş ölçeğinin Türkçe'ye uyarlaması. *BİLİG Dergisi*, 78, s.361-391.
- Peterman, D., Ridley, C., Anderson, S. (1974), A comparison of cohabiting and non-cohabiting college students. *Journal of Marriage and the Family*, 45, s.691-699.
- Pines, A. M. (1996), *Couple Burnout*. New York / London: Routledge.
- Proulx, C. M., Helms, H.M., Buehler, C. YL. (2007), Marital quality and personal well-being: A meta-analysis. *Journal of Marriage and Family*, 69, s.576-593.
- Retting, K.D., Bubolz, M.M. (1983), Interpersonal resource exchange as indicators of quality of marriage. *Journal of Marriage and Family*, 45(3), s.497-509.
- Rofe, Y. (1988), Marital happiness among mixed and homogeneous marriage in Israil. *Journal of Marriage and the Family*, 5, s.245-254.

- Russell, R. J., Wells, P. A. (1991), Personality similarity and quality of marriage. *Personality and Individual Differences*, 12(5), s.407-412.
- Shah, A. (1995), Clinical validity of Marital Quality Scale. *Nimhans Journal*, 13(1), s.23-31.
- Spanier, G.B. (1976), Measuring dyadic adjustment: New scales for assessing the quality of marriage and similar dyads. *Journal of Marriage and Family*, 38 (1), s.15-28.
- Spanier G.B. (1979), The measurement of marital quality. *Journal of Sex and Marital Therapy*, 5 (3), s.288-300.
- Spanier, G.B., Lewis, R.A. (1980), Marital quality: A review of the seventies. *Journal of Marriage and Family*, 42, s.825-839.
- Sümer, N. (2000), Yapısal eşitlik modelleri: temel kavramlar ve örnek uygulamalar. *Türk Psikoloji Yazıları*, 3(6), s.49-74.
- Swensen, C. H., Eskew, R. W., Kohlhepp, K. A. (1981), Stage of family life cycle, ego development, and the marriage relationship. *Journal of Marriage and the Family*, 43 (4), s.841-853.
- Şimşek, Ö. F. (2007), *Yapısal eşitlik modellemesine giriş temel ilkeler ve LISREL uygulamaları*. Ankara: Ekinox.
- Terry, J., Kottman, M. (1995), *Working with families. Guidance and counseling in the elementary and middle schools*. Brown and Benchmark Publishers, (Pp: 254-281).
- Tresa, M. M., Adhikari, K. (2012), Association between emotional intelligence and marital quality of married couples. *International Journal of Physical and Social Sciences*, 2 (12), s.222-235.
- Vannoy, D., Philliber, W.W. (1992), Wife's employment and quality of marriage. *Journal of Marriage and Family*, 54 (2), s.387-398.
- Williams, K. (2003), Has the future of marriage arrived? A contemporary examination of gender, marriage and psychological well-being. *Journal of Health and Social Behavior*, 44, s.470-487.
- Xu, X., Lai, S.C. (2004), Gender ideologies, marital roles, and marital quality in Taiwan. *Journal of Family Issues*, 25, s.318-355.
- Yalçın, H. (2014), Evlilik uyumu ile sosyodemografik özellikler arasındaki ilişki. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 3 (1), s.250-261.

EK-1: Evlilik Kalitesi Ölçeği Geliştirme Çalışmasının Adımları

Literatür taraması	Evlilik kalitesi ile ilgili literatür taranarak bir madde havuzu oluşturulmuştur.
Odak grup çalışması	Bir devlet kurumunda çalışan evli kadın ve erkekte oluşan 22 kişi ile iki oturumluk odak grup görüşmesi yapılmıştır.
Madde havuzu	Literatür çalışması ve odak grup görüşmesi sonucunda 90 maddelik bir madde havuzu oluşturulmuştur.
Madde havuzundan maddelerin seçilmesi	90 madde içerisinde evlilik kalitesi ile ilgili olabileceği düşünülen maddeler seçilerek maddeler açık ve anlaşılır hale getirilmiştir.
Uzman görüşü	Ölçme aracı geliştirme ve evlilik ve aile konularında bilgi sahibi olan üç uzmana 73 maddelik form verilerek görüşleri alınmıştır. Form üzerinde maddelerin, binişiklik, açıklık ve anlaşılabilirlik, evlilik kalitesi ile ilgili olmak gibi kriterleri sorulmuştur. Bunun sonucunda 3 madde çıkarılmıştır.
Deneme formunun uygulanması	70 maddelik "Deneme Formu" 35 kişilik evli bir gruba uygulanmıştır. Uygulama sonucu bazı maddeler daha açık ve anlaşılır hale getirilmiştir.
Uygulama formu ve veri toplama	Evlilik ve aile alanında uzman akademisyenlerden alınan dönütler çerçevesinde formdan 5 madde daha çıkarılarak 65 maddelik uygulama formu hazırlanmıştır. Uygun örnekleme yöntemi ile Ankara'da yaşayan ve çalışmaya katılmaya gönüllü 211 evli çift (422 kişi) ile yüz yüze görüşülerek veriler toplanmıştır.
Kaiser_Meyer-Olkin (KMO)-BarlettSphericity Testi	Verilerin faktör analizi için uygun olup olmadığını ölçmek amacıyla KMO katsayısı ve Barlett Testi incelenmiştir. KMO katsayısı .973, Barlett testi anlamlı ($p < .000$) çıkmıştır.

Ölçeğin Geçerliğine İlişkin Adım- 1 - Açıklayıcı Faktör Analizi (AFA)	Verilerin faktör analizi için uygun çıkması üzerine, EKÖ'nün yapı geçerliği ve faktör yapısını incelemek amacıyla Açıklayıcı Faktör Analizi ve Temel Bileşenler Analizi yapılmıştır. Direct Oblimin Eksen Döndürme Tekniği ve diğer analizler sonucu 5 faktörlü ve 42 maddeden oluşan bir ölçek elde edilmiştir.
Ölçeğin Geçerliğine İlişkin Adım- 2 Doğrulayıcı Faktör Analizi (DFA)	EKÖ'nün geçerliği araştırma verileri (556 kişi) üzerinde doğrulayıcı faktör analizi yöntemiyle de test edilmiştir. Birinci düzey faktör analizinden sonra EKÖ'nin ikinci düzey/üst düzey faktör analizi de yapılmıştır.
Ölçeğin Geçerliğine İlişkin Adım- 3 Benzer Ölçekler Geçerliği	EKÖ puanları ile Aile Ekonomik Güçlük Ölçeği (AEGÖ) puanları arasında negatif yönde ($r = -.49$); yine EKÖ puanları ile Eş Tükenmişlik Ölçeği (ETÖ) puanları arasında negatif yönde ($r = -.79$) anlamlı korelasyonlar bulunmuştur. Bu korelasyonlar EKÖ'nün geçerliğinin diğer kanıtı olarak değerlendirilmiştir.
EKÖ'nün Güvenirliği	422 evli bireyden elde edilen veri seti üzerinde EKÖ'nün Cronbach Alpha katsayısı .97 olarak hesaplanmıştır . 556 evli bireyden elde edilen veri seti üzerinde EKÖ'nün Cronbach Alpha katsayısı .96 olarak hesaplanmıştır.
Sonuç	EKÖ'nün geçerlik ve güvenirliğine ilişkin kanıtlar EKÖ'nün heteroseksüel evli bireylerin evlilik kalitelerini ölçmek amacıyla güvenle kullanılabileceğini göstermektedir.